

Renata Husinec

NEKI ASPEKTI VREDNOVANJA VJEŠTINE ČITANJA

Stručni članak. Primiteljen 15. 11. 1984.

UDK 372.41:372.8:800

U toku posljednjih desetak godina dogodile su se značajne promjene u nastavi stranih jezika, i to prije svega zahvaljujući novom gledanju na ulogu jezika u procesu komunikacije. Primarna potreba većine učenika nije isključivo teorijsko i analitičko znanje nekog stranog jezika, iako je nesumnjivo da gramatički uzorci imaju značajnu ulogu u komunikaciji, već je to sposobnost da razumiju i da njih razumiju u sklopu danog konteksta nekoga jezika.

Pažljivim praćenjem novijih napisa iz metodike stranih jezika i novijih udžbenika vidljiv je naglasak na svladavanju vještine čitanja i velika ponuda obilja pažljivo odabranog materijala za čitanje koji je namijenjen učenicima u naprednijoj fazi učenja jezika. Opravdanje za takav naglasak na razvijanju vještine čitanja nije teško otkriti. U mnogim zemljama, pa tako i u našoj učeničnici koji uče strane jezike možda nikada neće imati priliku za razgovore s nekim izvornim govornikom, ali će zato imati na raspolaganju literaturu — knjige i periodiku pisanu nekim stranim jezikom. Mnogima od njih trebat će te publikacije kao dragocjena pomoć u daljem učenju ili u samom poslu. Kad se jednom razvije vještina čitanja kod učenika, oni će je moći sami najlakše održavati, bez pomoći nastavnika, i čitanjem povećavati svoja znanja i razumijevanje kulture izvornih govornika, njihov način mišljenja i njihov doprinos umjetničkom i intelektualnom stvaralaštvu.

Čitanje s razumijevanjem kao vještina uvodi se tek onda kad su učenici dobili dobru funkcionalnu kontrolu nad govornim jezikom. Ono se mora progresivno poučavati i redovito uvježbavati na pažljivo odabranim materijalima. Na toj razini učenja neki će učenici, nesumnjivo, brže napredovati, a neki sporije, jer čitanje uključuje, kako za izvornoga govornika, tako i za učenika, ovlađavanje jednim kompleksom vještina, od kojih su samo neke, striktno govoreći lingvističke. Ono također razumijeva ovladavanje jezičnim i grafičkim simbolima, idejama, tonom i stilom određenog teksta. Dobar čitač je onaj koji istodobno razumije i jezik i ideje i stilistiku nekog teksta, i to razumnom brzinom. Ono što želimo vrednovati kod vještine čitanja jest upravo stupanj usvojenosti takvih kompleksnih sposobnosti učenika.

Nastavnik stranih jezika ima važnu ulogu u praćenju usvajanja vještine čitanja. Većina učenika treba pomoć da bi mogli uspješno prerasti u samostalne čitače. Postoji niz sugestija koje nastavnik može dati učenicima, i to kronološki: prije čitanja, u toku čitanja i poslije čitanja. Prije početka čitanja nastavnik obično uvodi tekst, objasni razlog zbog kojeg se tekst čita, podijeli tekst u manje cjeline, objasni tešku leksiku i strukture, postavi tzv. 'signpost questions' (usmjerajuća pitanja) itd. Pomoć koju nastavnik može pružiti učenicima kad je čitanje već u toku bitno ovisi o oblicima rada u razredu. To može biti individualni oblik, u kojem svaki učenik čita svoj tekst, frontalni oblik, u kojem svi učenici čitaju isti tekst, i grupni rad, u kojem pomoć dolazi od učenika međusob-

no. Ta tri oblika nisu međusobno isključiva i mogu se uspješno kombinirati u nastavi čitanja. Nakon čitanja učenici evalviraju tekst: daju mišljenja o pišeću cilju u tekstu, o glavnoj poruci teksta itd.

U ovom napisu nas zanimaju, kao što smo već ranije naglasili, načini i postupci kojima ćemo uspješno vrednovati usvojenost vještine čitanja. U metodičkoj literaturi koja se bavi tim područjem nastave spominje se nekoliko načina pomoću kojih možemo otkriti koliko su učenici ovladali vještinom čitanja. To su:

- prijevod
- pitanja i odgovori
- testovi višestrukog izbora
- 'cloze' testovi
- testovi dopunjavanja.

Čitanje s razumijevanjem često se provjerava pomoću *prijevoda*; učenicima se, naime daje da prevedu neki odlomak sa stranog na materinski jezik. Nije, međutim, jasno da li je sposobnost učenika da izrazi neki tekst stranog jezika u ekvivalentima materinskoga usko u vezi s vještinom čitanja. Osim toga, neki učenici razumiju odlomak savršeno dobro, a zadatak ipak riješe vrlo loše, i to zato što nemaju sposobnost izražavanja nijansi značenja u svom jeziku. W. Rivers (1972) smatra da bi takav oblik provjeravanja i testiranja bio valjan samo onda kada bismo njime provjeravali određene jezične suprotnosti između stranog i materinskog jezika, kao i suprotnosti među kulturama tih dvaju jezika.

Druga vrsta uobičajenog i dosta često korištenog oblika provjeravanja vještine čitanja s razumijevanjem su *pitanja i odgovori* na stranom jeziku u vezi s pročitanim odlomkom. Takav oblik testiranja manje je valjan od prijevoda jer učenici mogu odgovoriti na pitanja a da uopće nisu razumjeli značenje brojnih leksičkih jedinica. Ponekad takav test provjerava samo znanje o pojedinim izoliranim segmentima teksta, a ne provjerava razumijevanje odlomka kao cjeline.

Testovi višestrukog izbora valjaniji su i mnogo prikladniji način provjere čitanja s razumijevanjem (Rivers, Harris, Heaton, Gaies). U takvu testu učenik pokazuje svoju sposobnost da razumije ne samo odlomak za čitanje, već i fine nijanse između izbora koji su mu ponuđeni. Izbor ispravnog odgovora u testu mora uključivati interpretaciju odlomka, a ne samo obično sparivanje ponuđenog odgovora s istim riječima u odlomku. Ispravan odgovor mora biti takav da ga učenici izaberu bez oklijevanja, uz uvjet da su uistinu razumjeli tekst. Taj tip testa mora se pažljivo pripremiti. On može sadržati određeni broj kratkih odlomaka različitog stila i sadržaja iza kojih slijede pitanja s višestrukim izborom. Odlomci, naime, ne smiju biti prekratki, već u njima treba da bude dovoljno sadržaja koji se može provjeriti, npr. sa šest do sedam pitanja višestrukog izbora (Harris, 1969). To su odlomci od 100 do 250 riječi. U vezi s temama kojima se bave, većina metodičara predlaže da to budu biografije, jednostavna proza, članci iz enciklopedija i popularni članci iz područja prirodnih i društvenih znanosti. Pogodni su oni odlomci koji kronološki govore o nekom nizu događaja, uspoređuju ili kontrastiraju dvoje ili više ljudi, pojava ili događaja, i prezentiraju neko individualno autorovo mišljenje o nekoj određenoj temi. Odlomak ne smije biti pretrpan krajnje teškim leksičkim izrazima ili sintaktičkim strukturama; mora biti prilagoden prosječnom učeniku. Još nema nekog

strogog pravila kojim bi se određivao broj pitanja s višestrukim izborom koja grate odlomak. Ako bi prosječni odlomak imao od 100 do 250 riječi, onda bi četiri do sedam pitanja s višestrukim izborom bilo dovoljno za provjeru. Harris, kao najpouzdaniji, predlaže test koji bi sadržao najmanje 30 pitanja ili oko pet odlomaka (1973). Uz očite prednosti takvih testova neki metodičari navode i niz nedostataka. U njima učenici ne smišljaju vlastite odgovore, već jednostavno odabiru između ponuđenih odgovora. Jedan od mogućih nedostataka može biti i taj da pitanja s višestrukim izborom za učenika budu dvostruki zadatak: on ne mora razumjeti samo tekst već i ponuđene alternativne odgovore. Pogrešan odgovor ne mora značiti da učenik nije razumio tekst odlomka, već da je pogrešno shvatio višestruki izbor. Osim toga, netočne alternative, poznate kao 'distraktori' mogu često zbuniti učenika. Broj distraktora varira, ima ih obično tri, četiri ili pet. Harrison (1983) daje ovakav prikaz jednog pitanja s višestrukim izborom:

- STEM — This passage comes from an article about
- OPTIONS — A car drivers (DISTRACTOR)
 — B driving tests (DISTRACTOR)
 — C YOUNG MOTORCYCLISTS (KEY)
 — D racing motorbikes (DISTRACTOR)

Teorijski je bolje da postoji što više distraktora, međutim pitanja s više od pet alternativa su nepraktična.

Slične pitanjima s višestrukim izborom su i točne tvrdnje koje se također mogu efikasno upotrebljavati za testiranje čitanja s razumijevanjem. Ovdje je jedina alternativa TOČNO ili pogrešno; zato ih neki metodičari smatraju prikladnijima jer manje zbunjuju učenika.

'Cloze' testovi počeli su se upotrebljavati 50-ih godina kao tehnika za provjeru težine teksta, i to kod izvornih govornika, ali već tri godine kasnije počeli su se primjenjivati za vrednovanje napredovanja u učenju stranih jezika. Princip 'cloze' testa je da se pojedinačne riječi izostavljaju iz teksta u redovitim intervalima, ostavljajući pri tom praznine (gaps) koje učenici moraju popuniti odgovarajućim riječima (fillers). Da bi učenik mogao uspješno popuniti prazninu, mora obratiti pažnju na tekst prije i poslije praznine, ne zanemarujući ni značenje ni strukturu. Dvije su vrste praznina za popunjavanje: funkcionalne koje se popunjavaju veznicima, pridjevima i članovima i semantičke koje se popunjavaju imenicama, pridjevima, glagolima i priložima. Kod funkcionalnih praznina samo je jedna točna riječ za popunjenje, dok kod semantičkih postoje alternative. Postojanje alternativa nužno vodi do dva sistema ocjenjivanja: točno i prihvatljivo. Prvo je objektivnije jer postoji samo jedan točan izbor, dok se kod prihvatljivog sistema mora brinuti o tome da li je učenikov odgovor dovoljno dobar da se smatra prihvatljivim. Pokazalo se, međutim, da oba sistema daju slične rezultate. Težina 'cloze' testa ovisi o broju praznina: što ih je više, test je teži. Oller (1979) predlaže ovakvu metodu određivanja broja praznina: najprije se mora izabrati tekst i prebrojiti riječi u njemu, a zatim se ukupan broj riječi podijeli sa 50. Rezultat daje broj po kojem se onda izostavlja. To znači da je dužina teksta odlučujući faktor u određivanju težine testa.

Sličan 'cloze' testu je test popunjavanja, a razlika među njima je to što u testu popunjavanja praznine nisu u redovitim intervalima. To je dijagnostički test i obično se daje nakon obrade barem dvaju ili više tekstova. Njime se naj-

češće provjerava vokabular usvojen nakon čitanja tekstova. Prednost takva testa je u tome da prisiljava učenika da dovede u sjećanje prethodno znanje i da ga upotrijebi u novom zadanom kontekstu.

U ovom su prikazu navedeni najčešće korišteni oblici i načini vrednovanja vještine čitanja s razumijevanjem. Pokušala sam ukratko naglasiti osnovne prednosti i nedostatke tih načina provjere, a kolegama nastavnici—praktičarima prepuštam mogući izbor nekih od navedenih testova.

LITERATURA

- Carrol, J. Brendan, *Testing Communicative Performance*, Pergamon Press, Oxford, 1980.
- Harris, P. David, *Testing English as a Second Language*, Mc Graw-Hill, New York, 1969.
- Harrison, A., *A Language Testing Book*, Macmillan Press, London, 1983.
- Nuttal, C., *9 Teaching Reading Skills in a Foreign Language*, Heinemann Educational Books, London, 1982.
- Rivers, M. W., *Teaching Foreign Language Skills*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 1968.

SOME ASPECTS OF THE EVALUATION OF READING SKILL

Summary

Much attention has been recently paid to developing reading skill as well as to developing different ways of evaluating it. Different foreign language methodologists suggest many types of tests for reading skill. The article discusses some advantages and disadvantages of the following tests: translation, questions and answers, multiple-choice items, cloze procedure, completion tests. The most valid ways to test this skill would be multiple-choice items and cloze items. In the case of multiple-choice items students show their abilities to understand not only the reading passage but also the fine distinctions between the choices offered them. The principle of the cloze procedure is that single words of a text are deleted at regular intervals, leaving gaps which students have to complete with appropriate 'fillers'. In order to do this they have to refer to the text on either side of the gap, taking into account both meaning and structure.